

**UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

LUCRARE DE DOCTORAT

(rezumat)

**Conducător de doctorat:
prof. univ. dr. Ștefan GĂITĂNARU**

**Student-doctorand:
Gabriela CRĂCIUN (BUICAN)**

**PITEȘTI
2017**

**UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE**

**DIMENSIUNI EXPRESIVE ÎN POEZIA LUI ALEXANDRU
A. PHILIPPIDE**

**Conducător de doctorat:
prof. univ. dr. Ștefan GĂITĂNARU**

**Student-doctorand:
Gabriela CRĂCIUN (BUICAN)**

**PITEȘTI
2017**

CUPRINS:

I. Introducere	4
II. Trăsături ale limbajului poetic românesc în poezia secolului al XX-lea	10
1. Tudor Arghezi și estetizarea urâtului.....	19
2. Lucian Blaga și iluminarea poeziei moderne românești.....	22
3. Ion Barbu și ermetizarea poeziei.....	24
4. Alexandru A. Philippide între modernism și antimodernism.....	27
4.1. Poetica negației.....	45
4.2. Poetica nerostitului.....	54
4.3. Impersonalizarea discursului liric.....	57
III. Trăsături lingvistice	65
1. Trăsături fonetice.....	66
1.1. Vocalismul.....	66
1.2. Consonantismul.....	69
2. Trăsături morfologice.....	74
2.1. Substantivul.....	74
2.2. Adjectivul.....	86
2.3. Pronumele.....	94
2.4. Numeralul.....	99
2.5. Verbul.....	101
2.6. Adverbul.....	110
2.7. Interjecția.....	114
3. Trăsături sintactice.....	115
3.1. Tipuri de relații sintactice.....	115
3.2. Grupuri sintactice.....	122
4. Trăsături lexicale.....	127
IV. Retorica simbolului poetic	133
1. Relația simbol-mit.....	138
2. Relația simbol-alegorie.....	141
3. Tipologia simbolurilor la Philippide.....	143
3.1. Simbolul crinului.....	143
3.1.1. Ipostază a visului.....	145
3.1.2. Avatar al soarelui.....	147
3.1.3. Dimensiune a eternității.....	147
3.1.4. Matcă poetică.....	148
3.1.5. Incidența simbolului crinului în cadrul figurilor stilistice.....	149
3.2. Simbolul clopotului.....	151
3.2.1. Dimensiune a temporalității.....	154
3.2.2. Semn al solarității.....	155
3.2.3. Parabolă a condiției umane.....	157
3.2.4. Imagine a obscurității.....	160
V. Nivelurile figurativ și prozodic în poezia lui Al. Philippide	162
1. Nivelul figurativ.....	162

1.1. Metaplasmele.....	162
1.2. Metataxele.....	164
1.3. Metalogismele.....	169
1.4. Metasememele.....	170
1.4.1. Comparația.....	171
1.4.2. Personificarea.....	172
1.4.3. Metafora.....	174
1.4.3.1. Categoriile gramaticale ale metaforei.....	175
1.4.3.2. Clasele semantice ale metaforei.....	178
1.4.3.3. Tipologia metaforei.....	180
1.4.3.4. Cupluri de figuri retorice.....	182
1.4.4. Epitetul.....	184
1.4.4.1. Categoriile gramaticale ale epitetului.....	186
1.4.4.2. Categoriile estetice ale epitetului.....	191
2. Nivelul prozodic.....	196
VI. Concluzii.....	208
VII. Bibliografie.....	215

REZUMAT

Secolul al XX-lea îmbracă poezia și arta poetică în veșminte stilistice noi, conferind scriitorilor găzduiți de epocă posibilități creatoare multiple.

Privită în diacronie, limba română literară și-a demonstrat caracterul versatil prin numeroasele mutații pe care le-a suferit grație deschiderii sale spre nouitate.

Alexandru A. Philippide este unul dintre poeții moderni a cărui operă a constituit teren de fixare și aplicare a normelor lingvistice și literare ce au luat ființă în secolul al XX-lea.

Lucrarea cu titlul *Dimensiuni expresive în poezia lui Alexandru Philippide* își propune să expună aspectele cele mai importante ale limbii literare, precum și puterea de expresie pe care aceasta o exercită asupra liricii lui Alexandru Philippide.

Totodată, studiul de față își propune să lărgescă aria interpretativă a poeziei prin teoretizări și analize consolidate prin elemente de originalitate, în speranța de a-l urca pe Philippide pe o treaptă mai înaltă în ierarhia poezilor moderni.

În secolul al XX-lea, limba literară este încă în curs de relansare, cele mai multe probleme fiind cristalizate în jurul vocabularului și a morfosintaxei. Fonetica, pe de altă parte, nu suportă modificări pronunțate, însă ea se fixează în secolul al XX-lea, lingviștii impunând norme în acest sens, îndeosebi prin optarea pentru o singură variantă din cadrul dubletelor acceptate în secolele anterioare.

Studiul limbii literare a constituit baza conceptuală pentru analiza amănunțită a trăsăturilor lingvistice din textele poetice ale lui Alexandru Philippide. Perspectivarea teoretică multiplă a fost aprofundată prin demersurile analitice performate în contextul liricii acestuia. Raportarea la dihotomia diacronie-sincronie a consolidat cercetarea, generând astfel un produs științific complex.

Actualitatea temei investigate rezidă în analiza stilistico-lingvistică a poeziei lui Alexandru Philippide în contextul în care, în prezent, nu figurează niciun studiu care să urmeze această direcție. Trăsăturile lingvistice ale liricii sale nu sunt consemnate în nicio lucrare de istorie a limbii literare.

Tema se înscrie totodată în actualitate prin modernismul lui Philippide, un modernism injust subclasat artei poetice pe care o practică cunoștii vremii în contextul acestui curent literar.

Argumentul apariției acestei lucrări îl constituie dorința de a reliefa valoarea operei poetice a unui scriitor al cărui talent îl înscrie în rândul reprezentanților de seamă ai modernismului.

Lucrarea de față este instituită ca o compilație de fundamente teoretice și rezultate survenite în urma multiplelor analize și pragmatizări. Trăsături ale limbii literare, stilistica limbajului poetic,

precum și retorica simbolurilor sunt atomizate în jurul poeticii lui Philippide cu scopul fundamental de a o face cunoscută receptării.

Investigația științifică a fost dirijată atât la nivelurile interne și structurale ale limbii, respectiv nivelul fonetic, morfologic, sintactic și lexical, cât și la nivel interpretativ, și anume nivelul retoricii și al stilisticii, compunând astfel o imagine de ansamblu mai clară și mai cuprinzătoare a dimensiunilor expresive în poezia lui Alexandru Philippide.

Obiectivele acestei lucrări sunt cumulate în jurul materialului teoretic, care capătă productivitate în spațiul aplicativ. Toate teoriile statuate în paginile studiului de față sunt un preambul în inspecția analitică operată la nivelul limbii literare și a limbajului artistic.

Partea teoretică are atât un suport istoric care vizează progresul lingvistic reflectat la nivelul literaturii române, cât și o bază sincronică, prin care sunt introduse elementele noi ale secolului curent.

Intenția de a studia mecanismele intrinseci ale poeziei lui Philippide și de a le aduce mai aproape de receptare a fost secondată de stabilirea unor finalități clare:

a) conturarea curentului literar modernist și expunerea trăsăturilor acestuia în parametri progresiști la nivelul poeticii celor mai de seamă reprezentanți ai spațiului liric românesc.

b) încadrarea liricii lui Philippide în epoca la care este afiliat atât din punct de vedere cronologic, cât și literar și lingvistic.

c) analiza de ansamblu a modernismului practicat de Philippide, cu aferentele studii de caz.

d) trasarea evoluției limbii române literare în secolul al XX-lea, cu punctarea principalelor modificări survenite.

e) analiza nivelurilor lingvistice cu aplicație pe poezia lui Philippide, fiind reliefate atât aspecte legate de trecutul lor lingvistic, precum și de statutul acestora în contextul limbii române actuale.

f) interpretarea simbolurilor liricii philippidiene la nivel retoric și evidențierea celor mai însemnate dintre acestea, precum și realizarea unei statistici care să le contureze rolul stilizator.

g) evidențierea principalelor figuri retorice la nivelul poeziei și interpretarea frecvenței acestora la nivelul particular al poeticii lui Philippide.

Baza teoretico-științifică și metodologică a acestui studiu este constituită de cercetările întreprinse de: I. Gheție, I. Coteanu, I. Heliade Rădulescu, G. Pană Dindelegan, Grupul μ, Tudor Vianu, Mihaela Mancaș etc.

Materialul aplicativ a fost concentrat în jurul poeziilor lui Philippide. Volumele utilizate în cadrul cercetării sunt: *Scrieri*, vol I, Editura Minerva, București, 1976, care va fi notat pe parcursul lucrării I, și *Visuri în vuietul vremii*, Editura pentru artă și literatură, Iași, 1939, care va consemnat

II. Studiul a recurs la această ediție mai veche în vederea stabilirii unei evoluții a fenomenelor fonetice.

Scrieri, vol. I, cuprinde tot corpusul de poezie al lui Philippide, respectiv volumele: *Aur sterp*, *Stânci fulgerate*, *Visuri în vuietul vremii și Monolog în Babilon*.

Aparatul metodic de cercetare care vizează procedeele uzitate în elaborarea studiului cuprinde: metoda descriptivă prin care au fost expuse caracteristicile curentului literar modernist și trăsăturile limbii literare din secolul al XX-lea. Tot prin metoda descriptivă au fost introduse teorii ale simbolului și taxonomiile aferente acestuia, precum și clasificările tropilor.

O altă metodă angrenată în cercetare este metoda comparativ-istorică. Aceasta a constituit suportul evidențierii trăsăturilor lingvistice prin compararea statutului acestora în secolele anterioare scrierilor lui Philippide cu realitatea lingvistică existentă la momentul publicării volumelor acestuia, și: în ultimă instanță, cu limba română actuală și caracteristicile sale novatoare.

Metoda analitică a constituit mijloc de aprofundare a instrumentarului teoretic. Ea a intervenit în demersul cercetării pentru a proba la nivel particular teoriile examinate. Este metoda care prelevă materia științifică și o fructifică prin dimensiunea sa aplicativă.

Analiticul funcționează de cele mai multe ori ca procedeu de investigație ultim, devenind pentru cercetător un soi de laborator de rezultate științifice emise pe baza suportului teoretic.

Noutatea științifică a studiului rezidă în examinarea detaliată a poeziei lui Alexandru Philippide, cuprinzând atât operații lingvistice, cât și inspectări la nivel figurativ și simbolic.

Tematica lucrării nu a constituit până acum subiect de studii științifice ample care să fie organizate în jurul operei poetice a lui Philippide. N. Balotă, G. Gibescu și G. Arion insistă asupra interpretării literare a poeziei acestuia, referințe subtile planând doar asupra spațiului metaforic și simbolic.

Ipostazierea simbolurilor în funcție de propagarea acestora în poezie și de contextul care le însoțește, precum și examinarea complexă a figurilor retorice și interpretarea ocurenței lor constituie probe în demonstrarea caracterului inovator al studiului de față.

Trăsăturile lingvistice ale poeziei lui Philippide nu sunt tratate în nicio lucrare științifică. Studiul de față vine ca o echilibrare a informației ce vehiculează în jurul creației sale. Dacă până în prezent s-a insistat asupra perspectivării acesteia din punct de vedere literar, cercetarea supusă discuției „plantează” informație în zona stilistico-lingvistică a poeziei ieșeanului.

Valoarea aplicativă a lucrării este evidențiată prin punerea faptelor de limbă sub semnul analiticului. Detalierea acestora prin exemplificări numeroase contribuie la configurarea unui studiu de cercetare cu o arie de aplicabilitate sporită.

La nivel fonetic apar amănunte ce țin de simultaneitatea a două graiuri distincte în cadrul aceluiasi volum poetic. În ediția supusă cercetării, prevalează graiul muntenesc, însă, sporadic, își

fac loc și elemente moldovenești. Decodarea utilizării acestei îmbinări lingvistice apare ca o prelungire a studiului statistic operat la nivelul procedeele fonetice, cercetarea dobândind prin aceste criterii dublă aplicativitate.

Cercetarea operată la nivel morfologic urmărește evidențierea trăsăturilor lingvistice afiliate fiecărei părți de vorbire.

În timp ce, la nivel substantival, se insistă asupra neregularității pe care o generează formarea pluralului, la nivelul pronominal se urmărește modul de utilizare și registrul reprezentanților acestuia. Forme ce țin de registrul moldovenesc se întâlnesc în cazul pronumelor, *dînsul* și *dînșii* fiind elemente ce înlocuiesc pe alocuri pronumele personale. Utilizarea frecventă a dativului posesiv devine un indicator faptic al ancorării poetului modern în trecut.

Evoluția procedeele de formare a gradelor de comparație este surprinsă în secțiunea științifică a adjectivului.

La nivel verbal, se notează ocurența sporită a inversiunilor angrenate în structura formelor de viitor, precum și de perfect compus.

Advebele prezintă particularități legate de nestatornicia variantelor în epocă, acestea fiind utilizate de Philippide ca dublete.

Nivelul sintactic este urmărit atât din perspectivă evolutivă, cât și dintr-o perspectivă sincronă cu limba română actuală. În timp ce pentru surprinderea traseului sintactic s-a avut în vedere lucrarea *Studii de istorie a limbii române*, 2015, pentru analiza sintaxei în contextul limbii române contemporane s-au urmărit *GALR*, 2005, *GBLR*, 2010 și *Morfosintaxa limbii române literare*, 2010.

La nivel sintactic, sunt tratate relațiile ce survin la nivel propozițional și frastic și grupurile subordonate sintaxei. Statutul conectorilor, marcat prin frecvența sau dispariția acestora de-a lungul timpului este discutat pe larg la nivelul relațiilor ce se stabilesc la nivel sintactic.

Nivelul lexical capătă caracter aplicativ prin exemplele din seria neologismelor, arhaismelor și regionalismelor prezente în poezia supusă cercetării.

Retorica simbolurilor este pragmatic conturată în jurul celor mai importante simbolisme care guvernează prin frecvența lor poetică, născând la nivel interpretativ o serie de teorii și taxonomieri.

Nivelurile figurativ și prozodic sunt cercetate în conformitate cu teoriile existente în studiile stilistice actuale. Clasificările figurilor retorice sunt întărite de exemple, insistându-se asupra acelor care prezintă o ocurență mai mare.

Importanța practică a lucrării este reprezentată de întrebuințarea acesteia ca sursă în viitoarele cercetări ce se vor orienta în direcția limbii literare din poezia lui Alexandru Philippide.

Până a ajunge la stadiul final de studiu științific, cercetarea a arătat productivitate prin publicarea de lucrări și articole ce au fost indexate atât în baze de date naționale, cât și internaționale:

- *Alexandru Philippide's poetry in the context of the 20th century Romanian poetry*, în revista *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 6/2015, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2015, ISSN: 2248-3004;
- *Modernist features in Alexandru A. Philippide's work*, în revista *Debates on Globalization. Approaching National Identity through Intercultural Dialogue* / ed.: Iulian Boldea - Tîrgu-Mureș : Arhipelag XXI: 2015 ISBN 987-606-93692-5-8;
- *Alexandru A. Philippide and the poetics of negativity* în *Language and Literature. European Landmarks of Identity*, University of Pitești Press, Pitești 12-14 June, 2015.
- *Alexandru A. Philippide and the poetics of the unspoken*, în revista *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no.7/2015, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, ISSN: 2248-3004;
- *The Romanian Poetic Language in the first half of the 20th century*, în revista *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no.8/2016, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, ISSN: 2248-3004;
- *Symbolic Valences of the Bell*, în revista *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no.8/2016, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, ISSN: 2248-3004;
- *The Symbol of the Lily in Al. Philippide's poetry* în *Language and Literature. European Landmarks of Identity*, University of Pitești Press, Pitești, 2016.
- *The Categories of the Epithet in the Poetry of Al. Philippide* în *Multicultural representations. Literature and Discourse as Forms of Dialogue*, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2016, ISBN: 978-606-8624-16-7
- *Symbol. Concept and Problematics* în *Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication*, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2016, ISBN: 978-606-8624-17-4.
- *Alexandru Philippide and the Typology of Rhetoric Figures* în *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 10/2017, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, ISSN: 2248-3004;
- Participare la Sesiunea de Comunicări Științifice a Masteranzilor și Doctoranzilor, Universitatea din Pitești, cu lucrarea *Specificul metaforei în poezia lui Alexandru A. Philippide*, mai 2017.
- Participare la Conferința Internațională *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ-Repere identitare în context european*, cu lucrarea *Phonetic features in Alexandru Philippide's poetry*, Pitești, 16-18 iunie 2017.

Lucrarea de față este structurată în patru capitole care sunt divizate, la rândul lor, în subcapitole. Acestea sunt precedate de o introducere și secondate de concluzii.

În urma cercetărilor întreprinse asupra limbii române literare utilizate de Philippide, s-a conchis faptul că poezia acestuia reflectă, în cea mai mare parte a sa, trăsăturile fundamentale ale limbajului din secolul al XX-lea, atât la nivel fonetic, cât și la nivel morfologic, sintactic, lexical, simbolic și stilistic.

Analiza trăsăturilor de ordin fonetic, morfologic, sintactic, lexical și stilistic ale poeziei lui Alexandru Philippide a fost întreprinsă pe baza textelor poetice incluse în *Scrieri*, vol I, Editura Minerva, apărut la București în 1976. Pentru a evidenția evoluția fenomenelor fonetice și a stabili o analogie între frecvența și modificarea acestora de la o ediție la alta, s-a urmărit și volumul *Visuri în vuietul vremii*, Editura pentru artă și literatură, publicat la Iași în 1939.

Introducerea lucrării de față expune modul de concepere și direcționare a cercetării, împreună cu instrumentarul de bază utilizat și accentuează rolul acesteia în ampla cunoaștere a liricii lui Philippide. Noutatea, gradul de aplicativitate și valoarea practică a studiului sunt concentrate în paginile capitolului introductiv.

Trăsături ale limbajului poetic românesc în poezia secolului al XX-lea reprezintă cel de-al doilea capitol al lucrării. Epoca în discuție coincide cu apariția revistei și cenaclului literar *Sburătorul*, inițiate de Eugen Lovinescu, care aveau ca scop eradicarea tradiției și cultivarea autenticității.

Lovinescu instigă scriitorii vremii la o remodelare a limbajului, reducând astfel ocurența elipselor, a negației și a invocațiilor. Intelectualizarea poeziei și extinderea acesteia în spațiul liric și cultivarea capacității vizionare sunt principii care conduc poetica românească spre un alt făgaș.

Teoretizând asupra modernismului din secolul al XX-lea, Lovinescu introduce două teorii esențiale pentru progresul poeziei, și anume, teoria sincronismului și mutația valorilor estetice.

În timp ce elemente prefiguratoare modernismului sunt cristalizate în cadrul operelor lui Al. Macedonski, Mircea Demetriad, Alexandru Obedenaru și Alexandru Petroff, debutul modernismului este marcat de nonconvenționalismul lui Ștefan Petică, Dimitrie Anghel, Ion Minulescu și Bacovia. Cercetarea planează asupra celor mai importanți reprezentanți ai modernismului, fiind puse sub emfază inovațiile implantate la nivel poetic. Noutăți prozodice, lingvistice și tematice sunt conturate în jurul poeziilor lui Blaga, Arghezi, Barbu și Philippide.

Impersonalizarea dicursului liric, poetica negației și a nerostitului sunt individualizate ca trăsături moderniste ce guvernează lirica lui Philippide.

Cel de-al treilea capitol intitulat *Trăsături lingvistice* este concentrat în jurul unor analize de limbă care sunt propulsate atât la nivel fonetic, morfologic, sintactic, cât și lexical.

Trăsăturile fonetice sunt investigate în contextul epocii care găzduiește lirica lui Philippide, respectiv secolul al XX-lea. Despre trăsăturile muntenești se vorbește numai pentru a le diferenția

de moldovenisme prin care poetul sugera culoarea locală. Oscilațiile dialectale nu erau un semn al nefixării normelor, ci făceau parte din recuzita procedeeleor poetice.

Printre normele cuprinse în *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* din 1965 se numără: trecerea lui *ă* pro tonic la *a*, închiderea lui *e* la *i*, închiderea lui *ă* la *î* și trecerea în seria anterioară, diftongarea în anumite cuvinte a lui *î* la *îi* (*câine, mâine, pâine*), metafo nia unor vocale, durificarea anumitor consoane, iotacizarea în cazul unor verbe precum și alte mutații fonetice. Secolul al XX-lea păstrează unele norme din secolul al XIX-lea și operează asupra multora dintre acestea, eliminând fonetismele regionale din dubletele acceptate până atunci.

În ceea ce privește nivelul morfologic al limbii, secolul al XX-lea nu a adus schimbări semnificative, multe din norme fiind deja fixate. Trecerea de la o declinare la alta, lărgirea ariei numelui la plural și stabilirea desinențelor corespunzătoare, încadrarea într-un anumit gen și ponderea acestuia, oscilațiile adjectivului între flexiuni distincte, dispariția unor forme pronominale, consolidarea numeralului prin derivare, trecerea de la o clasă de conjugare la alta în cazul verbului, pierderea formelor iotacizate și extinderea afixelor, realizarea gradelor de intensitate la adverb sau circulația formelor interjecționale sunt câteva dintre modificările survenite în secolul al XX-lea.

În ceea ce privește substantivul, întâlnim, la Philippide, atât forme vechi, cât și moderne, forme moldovenești, muntenești și populare.

Utilizarea substantivelor neologice atrage după sine probleme de adaptare în ceea ce privește încadrarea în gen și fixarea desinenței de plural. Există și situații de inadap tabilitate generate de natura și forma termenului împrumutat: *mari sequoia* (I: 214).

Poetul întrebuințează și dublete de plural pentru anumite substantive: *vremuri* (I: 163) și *vremi* (I: 197); *dorințe* (I: 180) și *dorinți* (I: 168); *zmee* (I: 146), cu varianta alternativă *zmei* (I: 208); *văgăuni* (I: 208), alături de *văgăune*; *limanuri* (I: 186) și *limane* (I: 220).

Impersonalizarea, prin antonomază, a unor substantive proprii, precum și personalizarea unor substantive comune, procese vizibile la nivel formal prin desinențele specifice, dar și prin normele de punctuație aplicate, constituie elemente de inovație în poezie: *căilor lactee* (I: 189); *un Robinson* (I: 193); *Șeherezade* (I: 119); *Herculi* (I: 219); *vreo Americă* (I: 179); *Himalăi* (I: 297); *Soartei* (I: 98); *Haos* (I: 99); *Nimic* (81); *Sora Somnului* (I: 172); *M-afîrn de tine, Poezie* (I: 185) etc.

Substantivul este analizat și ca centru al grupului nominal. Asocierile sale cu alte părți de vorbire sunt expuse și configurate la nivelul materialului poetic prezentat.

Raportarea grupului nominal la fiecare caz în parte și desinențele corespunzătoare acestora, precum și prezența cazurilor oblice sunt semnalate și discutate pe larg în cadrul cercetării de față.

Studiul adjectivului, ca parte a analizei evolutive a limbii române devine important în contextul acestei cercetări grație numărului mare de reprezentanți pe care îl posedă clasa în cadrul materialului liric investigat.

Îmbogățirea clasei adjectivale este urmărită atât din perspectiva influențelor externe, cât și din perspectiva formării acestora pe teren românesc prin procedeele de derivare, compunere și conversiune gramaticală, cu exemplele aferente.

Se notează frecvența prefixului *ne-* în poezia lui Philippide, fapt ce îi atestă încă o dată caracterul de poetică a negației, iar adjectivele neologice sunt nelipsite.

În ceea ce privește procedeul de schimbare a clasei gramaticale, se poate observa o ocurență mai mare a adjectivelor provenite din participiu.

Construcțiile comparative sunt deosebite la Philippide, funcționând chiar și în interiorul îngambamentului: *cu o privire/ Mai vorbitoare decât orice grai* (I: 220). Își face des prezența și comparativul elipitic: *pustii ca niște case* (I: 25); *adânci ca niște mări* (I: 25); *mici ca gimpi de aur* (I: 41); *moi ca mânile* (I: 17) etc.

Dinamica sistemului de formare a gradelor de comparație, în special a superlativului absolut, dispariția uzului de adjective gerunziale și extinderea clasei adjectivelor invariabile sunt proiecții ale situației lingvistice în secolul al XX-lea.

Pronumele nu pune probleme deosebite. În anii '30- '40 se înregistrează o extindere a formelor de dativ posesiv, urmând ca în a doua parte a secolului, să intre în restrângere de uz. Philippide utilizează aceste forme pronominale destul de des: *albastru-i lunecuș* (I: 9); *lanțurile-i* (I: 75); *mîna-mi* (I: 126); *truditu-mi suflet* (I: 116); *desfășurîndu-ți aripile* (I: 3); *sufletu-mi* (I: 196); *întreaga-mi viață* (I: 159); *timpu-mi* (I: 160); *din sufletu-mi* (I: 157) etc.

Nici formele de dativ etic nu lipsesc din poezia ieșeanului: *să mi-l culeg* (I: 126); *să mi-l prind* (I: 126); *să mi le prind* (I: 164); *să mi le smulg* (I: 94) ș.a.

În ceea ce privește numeralul și interjecția, cercetarea este condusă în planul inventarierii prezenței acestora în materialul supus analizei. Alături de contabilizarea celor mai frecvente forme, sunt studiate și posibilitățile de derivare, compunere și conversiune gramaticală.

Categoria verbului a fost supusă mai multor modificări în secolul al XX-lea. Deiotacizarea, eliminarea formelor analitice de mai-mult-ca-perfect, restrângerea de utilizare a viitorului anterior, abandonarea formelor analogice de conjunctiv prezent preferat în registrul moldovenesc, precum și alte modificări individualizate pe anumite verbe guvernează perioada în care scrie Philippide. Cu toate acestea, poetul se abate, pe alocuri, de la normele care încorsetează epoca: *să-mi ieu* (I: 106); *s-o iee* (I: 89); *să stee* (I: 75); *să spuie* (I: 99); *să vie* (I: 24 *se desfășoară* (I: 63)/ *să desfășur* (I: 290); *să măsoare* (I: 185)/ *să-l măsur* (I: 138).

În interiorul timpurilor gramaticale, poetul alterează adesea topica, obținând efectul stilistic al inversiunii: *trecut-a timp* (I: 181); *voi mai găsi-o* (I: 190); *păstra-voi* (I: 173); *mai ști-voi oare* (I: 187); *dormi-va* (I: 196).

Nivelul sintactic este urmărit atât din perspectiva limbii române actuale, cât și din perspectiva trăsăturilor lingvistice ce au conturat secolul al XX-lea. Cercetarea s-a raportat, în cea mai mare parte, la materialul teroretic cuprins în GALR, 2005, *Morfosintaxa limbii române*, 2010 și *Studii de istorie a limbii române, Morfosintaxa limbii literare în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, 2015.

Tipurile de relații și grupuri sintactice fac obiectul subcapitolului intitulat *Trăsături sintactice*. Acestea sunt portretizate prin teorii și aplicații la nivelul materialului poetic.

La nivel lexical, cercetarea este condusă în direcția neologismelor, a arhaismelor și a regionalismelor. Prezența acestora în poezie trădează caracterul ambiguu al poetului modern care vede tradiția ca bază a poetizării autentice și inovatoare.

Evoluția influențelor externe în limbă și a ponderii lor în vocabularul românesc este trasată prin raportarea la teoriile complementare sau contradictorii ale lingviștilor vremii.

Capitolul *Retorica simbolului* este construit progresiv, pornind de la teoretizări asupra nucleului simbolic la tratarea individuală a reprezentanților acestuia.

Legătura simbolului cu mitul și relația care se stabilește între simbol și alegorie sunt elemente ce întregesc definițiile simbolului și înlătură confuzii de orice tip.

În cadrul capitolului de față, sunt particularizate două simboluri ce guvernează asupra poeziei lui Philippide, ele constituind, în același timp transmițători ai mesajului poetic general.

Contextualizat la materialul liric ce face obiectul acestei cercetări, simbolul crinului ajunge să genereze o serie de semnificații: ipostază a visului, avatar al soarelui, dimensiune a eternității și matcă poetică. Fiecare dintre aceste ipostazieri este argumentată, probatoriul fiind reprezentat atât de exemple, cât și de fondul critic.

Pentru o deconspirare totală a semnificațiilor pe care crinul, ca simbol, le posedă, lucrarea urmărește și structurile și figurile stilistice din care acesta face parte. Sfera epitetelor crinului, inserția acestuia în cadrul metaforei, structurile comparative ce conțin termenul *crin*, precum și construcții personificatoare ale acestuia nasc interpretări noi întărite de redundanța manifestată la nivel poetic.

Clopotul întruchipează în cadrul poeziei lui Philippide mai mulți actori lirici: dimensiune a temporalității, semn al solarității, parabolă a condiției umane și imagine a terorii.

În contextul ipostazei clopotului ca parabolă a condiției umane, se realizează o statistică vizualizabilă tabular, în care este analizată și investigate distribuția părților de vorbire prezente în structura binară clopot-om.

Crinul și clopotul funcționează ca avataruri ale creației lui Philippide, primul întruchipând poezia tinereții, iar cel de-al doilea fiind un reper al poeziei sale târzii.

Cele două simboluri supuse studiilor de caz sunt similare și, în același timp, complementare. Ambele prezintă formă de cupă și structură internă asemănătoare (pistilul crinului/ limba clopotului), însă deschiderea lor alterează produsul vizual, concretizându-se în două poziții spirituale, opuse ca sens. Crinul are deschiderea spre cer, spre divinitate și imaterial, în timp ce clopotul se orientează cu deschiderea asupra Pământului și materiei. Pe măsură ce avansează creația lirică, olfactivul speranței liliiale este estompat de stridența clopotului dezamăgirii.

Nivelurile figurativ și prozodic sunt concentrate în cadrul celui de-al cincilea capitol, fiind esențiale cercetării, o cercetare care se ambiționează să decodeze și să sublinieze dimensiunile expresive ale poeziei lui Philippide.

La nivel figurativ, s-a urmărit taxonomierea figurilor retorice (metaplasmele, metataxele, metasememele și metalogismele), fiecare dintre acestea fiind tratate apoi individual. S-a insistat, de asemenea, asupra modului de formare a acestora, notându-se patru operații esențiale: suprimare, adjoncție, suprimare-adjoncție și permutare.

Dintre metaplasme, poetul folosește frecvent apocopa, afereza, sinereza, sincopa, deleațiunea, aliterația, asonanța și paronomaza. Fiecare dintre aceste figuri retorice este trecută prin filtrul definirii și al exemplificării.

Metataxele ce prezintă o ocurență mai mare în cadrul poeziei investigate sunt: elipsa, incidenta sau paranteza, enumerarea, climax-ul și anticlimax-ul, reluarea sau repetiția, paralelismul sintactic, chiasmul, inversiunea, interogația și invocația retorică.

Dintre figurile de gândire sau metalogisme, Philippide face uz de: hiperbolă, antiteză, alegorie, paradox și ironie.

Metasememele reprezintă clasa cu cea mai mare încărcătură semantică și productivitate. Dintre acestea, poetul folosește cel mai des antanaclaza, antonomaza, oximoronul, comparația, personificarea, metafora și epitetul.

Comparația, cu subclasele sale, respectiv comparația sinecdotică, metalogică și metaforică, este tratată pe larg, fiind analizate, în același timp, sferele semantice ale elementelor ce o compun. Diade precum concret- abstract, abstract- senzorial, material- senzorial, material- imaterial, animat- inanimate sunt expuse tabular prin cazuri particulare din materialul poetic studiat.

La nivelul personificării, se investighează registrul termenilor ce o alcătuiesc, sorgintea acestora, dar și acțiunile uzitate cel mai des în personalizarea materiei.

Specificul metaforei este supus unei cercetări amănunțite. În jurul acesteia sunt cristalizate categoriile gramaticale ale metaforei (metafora nominală, verbală și adjectivală, și metafora în sintaxă), precum și clasele semantice ale acesteia (clasa universului vieții curente, clasa cosmicului

asociat cu umanul, clasa temporalității, clasa sonorității, a superlativului/ hiperbolicului și a definirii/ parafrazării).

Tipologia metaforei include categoriile stilistice ale acesteia, respectiv, metafora în praesentia/ absenția, metafora implicită, plasticizantă și revelatorie. Totodată, există și cupluri de figure retorice, care dau naștere la noi subclase ale metaforei, și anume: metafora contrastivă, personificatoare, sinestezică, eufemistică, interogativă și psihologică.

Epitetul este investigat în aceeași manieră ca și metafora, fiind supuse analizei atât categoriile gramaticale ale acestuia (epitetele substantivelor, epitetul verbului și epitetul în frază), cât și categoriile estetice de care dispune (epitetul apreciativ, evocativ, ornant, stereotip, individual, antitetic, juxtapus, multiplu, personificator, metaforic, sinestezic).

În ceea ce privește stereotipiile la nivelul epitetului, notăm câțiva reprezentanți cu o ocurență ridicată în poezia lui Philippide. Alături de epitetele cromatice, întâlnim și epitetele: *biet, moale, adânc, pustiu, mort, obosit, stingher*.

Nivelul prozodic urmărește tipurile de strofe și versuri frecvente în poezia supusă cercetării. Tipologia rimelor și posibilitățile combinatorii ale elementelor sale, gradul de aproximare și artificiile lingvistice uzitate, tipurile de ritm și prezența ingambamentului probează mobilitatea prozodică a unui poet modern descătușat de norme.

Originalitatea lucrării de față constă în tratarea unei teme mai puțin explorate. Dacă la nivel figurativ, prozodic și simbolic, sunt făcute câteva referințe în cărțile de specialitate, la nivel lingvistic, informațiile lipsesc întru totul.

Având în vedere că, în prezent, nu există niciun studiu pe tema propusă, studiu care să figureze în literatura de specialitate, s-a considerat utilă elaborarea unei lucrări care să încorporeze atât elemente teoretice, cât și analize amănunțite pe text, o lucrare care să illustreze raportarea limbajului poetic al lui Philippide la normele limbii literare din secolul al XX-lea.

Contextualizarea simbolurilor și taxonomierea figurilor retorice pe toate segmentele posibile, analizele proiectate la nivel fonetic, morfologic, sintactic și lexical, trasarea și interpretarea caracteristicilor ce compun modernismul poetului, precum și statisticile și evaluările efectuate în vederea deconspirării mesajului poetic alcătuiesc un studiu ce se consideră a fi doar o etapă în ampla cercetare ce se poate realiza pe baza operei complexe a lui Alexandru A. Philippide.

BIBLIOGRAFIE:

- Alexandru A. *Philippide interpretat de...*, Ediție îngrijită de George Gibescu, București, Editura Eminescu, 1972.
- Alibhai, Ali Asgar H., *From Sound to Light: The Changing Symbolism of Bells in Medieval Iberia in Christian and Muslim contexts*, A Thesis Presented to the Graduate Faculty of Dedman College, Southern Methodist University, 2008.
- Allen, Alexander, Cornwell, James, *A New English Grammar, with Very Copious Exercises and a Systematic View of the Formation and Derivation of Words*, Simpkin, Marshall, & Co., 1841.
- Arion, G., *Alexandru A. Philippide sau drama unicității*, București, Editura Eminescu, 1982.
- Avram, M., *Gramatica pentru toți*, București, Editura Humanitas, 1997.
- Avrămuț, H., *Alexandru A. Philippide*, București, Cartea Românească, 1984.
- Balotă, N., *Arte poetice ale secolului XX: ipostaze românești și străine*, București, Editura Minerva, 1976.
- Balotă, N., *Introducere în opera lui Al. Philippide*, București, Editura Minerva, 1974.
- Bârsilă, M., *Teme și aspecte semnificative în lirica lui Nichita Stănescu și Al. Philippide*, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2009.
- Bârsilă, M., „Vârsta de Fier” în viziunea lirică a lui Al. Philippide, Pitești, Editura Paralela 45, 2007.
- Blaga, L., *Geneza metaforei și sensul culturii*, București, Editura Humanitas, 1994.
- Boldea, I., *De la modernism la postmodernism*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011.
- Bordeianu, M., *Versificația românească*, Iași, Editura Junimea, 1974.
- Buciu, M. V., *Panorama literaturii române în secolul XX, I, Poezia*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2003.
- Bulgăr, Gh., *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1966.
- Bulgăr, Gh., *Scriitori români despre limbă și stil*, București, Editura Albatros, 1984 apud *Memorii*, II (1916-1930).
- Buzilă, B., „Talentul și sensibilitatea se adâncesc în cultură”, „România liberă”, an. XXIII, nr. 6385, 25 aprilie 1965, p. 2. *Inclus în Mărturii în amurg*, Cluj, Editura Dacia, 1974.
- Caracostea, D., *Expresivitatea limbii române*, Iași, Editura Polirom, 2000.

- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, București, Editura Minerva, 1982.
- Chevalier, J., Gheerbrant, A., *Dicționar de simboluri*, vol. I, București, Editura Artemis, 1969.
- Ciobanu, F., Hasan, F., *Formarea cuvintelor în limba română*, Vol. I, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
- Cioculescu, Ș., *Al. Philippide: „Visuri în vuietul vremii”*, Revista Fundațiilor, an. VI, nr. 8, august 1939.
- Cojanu, D., *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Iași, Editura Lumen, 2009.
- Constantinescu-Dobridor, Gh., *Morfologia limbii române*, București, Editura Științifică, 1974.
- Costinescu, M., *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
- Coteanu, I., *Despre poziția articolului în limba română*, în SCL, VII.
- Coteanu, I., *Schița declinării numelui în româna comună* în SCL, XV, 1964.
- Coteanu, I., *Stilistica funcțională a limbii române*, II, București, Editura Academiei Române, 1985.
- Crainic, N., *Spiritualitate*, în *Gândirea*, an VIII, nr. 8-9, 1928, reprodus în *Orientări culturale românești în perioada interbelică*, Ileana Ghemeș, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2010.
- Dicționar explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Diaconescu, I., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică, 1995.
- Diaconescu, P., *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*, București, Editura Academiei, 1970.
- Dicționar de motive și simboluri literare*, București, Editura Litera, 2006.
- Dicționar de termeni literari*, București, Editura Academiei, 1976.
- Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- Dicționarul Scriitorilor Români*, vol. (M-Q), București, Editura Albatros, 2001.
- Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române*, I, *Morfologia*, Iași, Institutul European, 2001.
- Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române*, II, *Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002.
- Dinu, M., *Ritm și rimă în poezia românească*, București, Editura Cartea Românească, 1986.
- Dittman, L., *Stil. Simbol. Structură.*, București, Editura Meridiane, 1988.
- Dominte, C., *Negația în limba română*, București, Editura Fundației România de Măine, 2003.
- Dragomirescu, Gh. N., București, *Dicționarul figurilor de stil*, Editura Științifică, 1995.
- Du Marsais, *Despre tropi*, București, Editura Univers, 1981.
- Duda, G., *Analiza textului literar*, București, Editura Humanitas, 2000.
- Durand, G., *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul.*, București, Editura Nemira, 1999.

- Eliade, M., *Imagini și simboluri*, București, Editura Humanitas, 1994.
- Eliade, M., *Mitul eternei reînțoarceri*, în Eliade, Mircea, *Eseuri*, București, Editura Științifică, 1991.
- Evseev, I., *Cuvânt-Simbol-Mit*, Timișoara, Editura Facla, 1983.
- Evseev, I., *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- Funeriu, I., *Versificația românească*, Timișoara, Editura Facla, 1980.
- Găitănanu, M., *Adjectivul în limba română. Structură și evoluție*, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2002.
- Găitănanu, Șt., *Numeralul în limba română. Studiu descriptiv și istoric*, Pitești, Editura Calende, 1993.
- Gheție, I., *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei Române, 1975.
- Gheorghiuță, Gh., *Sburătorul*, București, Editura Minerva, 1976, p. 23 *Apud* Eugen Lovinescu, *Cei ce vin.*, *Sburătorul*, an I, nr. 3, 3 mai 1919.
- Gibescu, G., *Alexandru A. Philippide*, București, Editura Albatros, 1985.
- Gramatica limbii române, I*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Gramatica limbii române, II*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Gramatica de bază a limbii române*, G. Pană Dindelegan (coordonator), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- Gaur, Al., *Tendențele actuale ale limbii române*, București, Editura Științifică, 1968.
- Grupul μ, *Retorică generală*, București, Editura Univers, 1974.
- Haneș, P.V., *Desvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, Tipografia Munca, 1904.
- Heliade Rădulescu, I., *Scrieri lingvistice* (ediție, studiu introductiv, note și bibliografie de Ion Popescu-Sireteanu), București, Editura Științifică, 1973.
- Hristea, Th., *Împrumutul ca mijloc extern de îmbogățire a vocabularului*, în *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros, 1984.
- Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997.
- Irimia, D., *Morfo-sintaxa verbului românesc*, București, Editura Universității, 1997
- Irimia, D., *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
- Istrate, G., *Originea limbii române literare*, Iași, Editura Junimea, 1981.
- Ivănescu, G., *Studii de istoria limbii române literare*, , Iași, Editura Junimea, 1989.
- Jung, C. G., *Tipuri psihologice*, București, Editura Humanitas, 1997.
- Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, Chișinău, Editura Litera, 1998.

- Maioreescu, T., *În contra direcției de astăzi în cultura română*, în *Opere*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1978.
- Mancaș, M., *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, București, Editura Științifică, 1991.
- Manoliu Manea, M., *Sistematica substitutelor în româna contemporană standard*, București, Editura Academiei, 1968.
- Micu, D., *Modernismul românesc I*, București, Editura Minerva, 1984.
- Micu, D., *Modernismul românesc, II*, București, Editura Minerva, 1985.
- Munteanu, Ș., *Stil și expresivitate poetică*, București, Editura Științifică, 1972.
- Munteanu, Ș., Țâra, V. D., *Istoria limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
- Pană Dindelegan, G. (coord), *Morfosintaxa limbii române*, București, Editura Universității, 2010.
- Philippide, Al., *Scrieri*, vol I, București, Editura Minerva, 1976.
- Philippide, Al., *Visuri în vuietul vremii*, Iași, Editura pentru Artă și Literatură, 1939.
- Piru, Al., *Incandescența meditației lirice*, Gazeta literară, 22 aprilie, 1965.
- Slave, E., *Metafora în limba română*, București, Editura Științifică, 1991.
- Stati, S., *Elemente de analiză sintactică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
- Streinu, V., *Versificația modernă*, București, Editura pentru Literatură, 1966.
- Studii de istorie a limbii române. Morfosintaxa limbii literare în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, editori: Gh. Chivu, G. Pană Dindelegan, A. Dragomirescu, I. Nedelcu, I. Nicula, București, Editura Academiei Române, 2015.
- Todorov, T., *Teorii ale Simbolului*, București, Editura Univers, 1983.
- Ursu, N. A., Ursu, D., *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, I, Iași, Editura Cronica, 2004.
- Vianu, T., *Postume. Simbolul artistic*, București, Editura Pentru Literatură, 1966.
- Vianu, T., *Probleme de stil și artă literară*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1954.
- Vianu, T., *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Vianu, T., *Studii de stilistică*, București, Editura didactică și pedagogică, 1968.